

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**ISKUSTVA I POTREBE VODITELJA GRUPNOG RADA U DOMOVIMA ZA
DJECU BEZ ODGOVARAJUĆE RODITELJSKE SKRBI**

Diplomski rad

Petra Čeč

Mentor: Doc. dr. Margareta Jelić

Zagreb, 2015.

Sadržaj

Uvod	1
Specifičnosti djece iz domova.....	2
Motivacija volontera	3
Stres u pomagačkim zanimanjima.....	4
Specifičnosti grupnog rada.....	5
Cilj i istraživačka pitanja	7
Metoda	7
Sudionici	7
Postupak	10
Rezultati	10
Motivacija	10
Zadovoljstvo voditelja.....	13
Poteškoće s kojima se sreću voditelji grupnog rada.....	14
Reakcije voditelja.....	17
<i>Emocionalne reakcije</i>	17
<i>Kognitivne reakcije</i>	18
<i>Ponašajne reakcije</i>	19
Načini suočavanja sa zahtjevima rada u domu.....	19
Neispunjene potrebe voditelja.....	21
Razlike između voditelja.....	22
Rasprava	22
Motivacija voditelja	23
Zadovoljstvo voditelja.....	23
Poteškoće s kojima se sreću voditelji grupnog rada.....	24
Reakcije voditelja.....	24
Načini suočavanja sa zahtjevima rada u domu.....	25
Razlike između voditelja.....	26
Neispunjene potrebe voditelja.....	26
Praktične implikacije.....	27
Metodološka ograničenja	27
Zaključak	28
Literatura	29
Dodatak 1	31

Sažetak

Iskustva i potrebe voditelja grupnog rada u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi

Volontiranje u domovima za nezbrinutu djecu zbog specifične populacije kojom se bavi izuzetno je zanimljiva i relevantna tema. Cilj ovog istraživanja bio je putem intervjua ispitati motivaciju, reakcije i potrebe voditelja grupnog rada u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Uzorak je obuhvaćao 10 sudionika različitog iskustva u grupnom radu i različitog fakultetskog usmjerenja. Rezultati pokazuju da su svi sudionici intrinzično motivirani za rad s djecom. Iako su suočeni s velikim brojem teškoća vezanih uz organizaciju te samu strukturu i način grupnog rada što izaziva frustraciju, prevladava osjećaj zadovoljstva. Sudionici prepoznaju neke tipične promjene u svojim emocijama, kognicijama i ponašanju izazvane radom u domovima za djecu. Njihovi mehanizmi suočavanja sa stresom ovise o organizacijskim mogućnostima, tj. pripadaju li udruzi koja nudi mogućnost supervizije ili se svode isključivo na emocionalno rasterećenje kroz pričanje s prijateljima. Svi sudionici ističu veliku potrebu za većom stručnom psihološkom podrškom, više praktičnih znanja od stručnjaka za to područje i boljom komunikacijom s osobljem doma.

Ključne riječi: grupni rad, domovi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, voditelji grupnog rada, volontiranje

Experiences and needs of leaders of group work in homes for children without adequate parental care

Summary

Volunteering at group homes for children without adequate parental care is an extremely interesting and relevant topic. The aim of this study was to examine the motivation, reactions and needs of group work leaders in homes for children without adequate parental care through interviews. The sample included 10 participants with different experiences in group work and different academic backgrounds. The results have shown that all of the participants are intrinsically motivated. Although they are faced with enormous difficulties regarding organization and the structure and method of group work, which is a cause of frustration, the predominant feeling they reported in the interviews was satisfaction. Participants recognize some typical changes in their emotions, cognition and behaviour caused by work in children's homes. Coping with stress depends on the organizational possibilities, that is, whether they belong to an association that offers the possibility of supervision or the emotional outlet available to them is talking to their friends. All participants emphasize a greater need for better education and psychological support, more practical knowledge of experts in this area and better communication with the nursing staff.

Keywords: group work, group homes for children without adequate parental care, leaders of group work, volunteering

Uvod

Konvencija o pravima djeteta (1989) govori nam sljedeće „*Dijete, kako bi potpuno i skladno razvilo svoju osobnost, treba rasti u obiteljskom okruženju, u ozračju sreće, ljubavi i razumijevanja*“ [...] „*obitelji, kao temeljnoj društvenoj skupini i prirodnom okružju za odrastanje i dobrobit svih njezinih članova, a posebice djece, treba omogućiti posebnu zaštitu i pomoć kako bi mogla u potpunosti preuzeti svoje odgovornosti u zajednici*“ (preambula Konvencije o pravima djeteta; str.4). Ipak, podaci popisa stanovništva iz 2001. godine pokazuju kako je u Hrvatskoj 3376 djece izdvojeno iz vlastite obitelji. Iako istraživanja pokazuju da se u tim slučajevima najpoželjnijim oblikom zbrinjavanja smatraju udomiteljstvo ili domovi obiteljskog tipa te se posljednjih godina naglašava važnost deinstitucionalizacije zbog njezinih dalekosežnih posljedica, u Hrvatskoj i dalje prevladava praksa smještanja u dječje domove (Ajduković, 2004).

Ustanova za skrb o djeci ili dječji dom je dvadesetčetverosatni institucionalni smještaj u kojem grupa od više od 15 djece koja nisu u srodstvu živi zajedno, a za koje skrbe odrasli s kojima također nisu u srodstvu (Kadushin, 1980; prema Sladović-Franz, 2003). Dječji dom je ustanova koja brine o djeci koja su ostala bez vlastite obitelji, dolaze iz problematičnih obiteljskih i socijalnih sredina, koja su bila ugrožena u svom razvoju ili im je takav razvoj prijetio, kojoj je potrebna kompenzacija za obitelj. Prema najnovijem istraživanju Vijeća Europe utvrđeno je da su najveći razvojni rizici te ujedno i glavni razlozi izdvajanja djece iz obitelji sljedeći: siromaštvo, neadekvatni socijalni uvjeti, raspad obitelji, nedostatak roditeljskih vještina, zlostavljanje i zanemarivanje, zloupotreba droga od strane roditelja te njihovi psihološki i psihijatrijski problemi (Gudbrandsson, 2004). Hrvatsko istraživanje na temelju intervjua sa stručnjacima iz sustava socijalne skrbi pokazuje nam da je osnovni kriterij izdvajanja djeteta iz primarne obitelji ugrožavanje normalnog psihofizičkog razvoja djeteta i to najčešće u trenutku kada su već vidljive i posljedice nepovoljnih životnih okolnosti (Sladović-Franz, 2004). Zbog niže kronološke dobi većina djece u dom ne dolazi svojevrijedno (Žižak i Koller-Trbović, 1999).

U Republici Hrvatskoj postoji 18 domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, 14 ih je osnovala država, a četiri doma su privatnog tipa (Caritas, SOS dječja sela

Ladimirevci i Lekenik te Nuevo futuro - jedini dom obiteljskog tipa). U njima su smještena djeca i mlađe punoljetne osobe od 0 do 21 godine života. Prosječno trajanje boravka djece u domovima je 4,5 godina (Žganec i Kujundžić, 2003). Duga povijest institucionalnog smještaja pokazuje nam kako nijedan ne može u potpunosti oponašati obiteljsku strukturu, funkciju i uloge jer to predstavlja nedostižan ideal (Soissin, 1990, prema Žižak i Koller-Trbović, 1999) kojem nedostaje ključan faktor: emocionalna podrška kakvu osigurava obitelj.

Specifičnosti djece iz domova

Djeca izdvojena iz bioloških obitelji zbog svoje povijesti i teškoća s kojima su bila prisiljena nositi se tijekom odrastanja predstavljaju populaciju sa specifičnim obilježjima koja kasnije boravkom u domu još više dolaze do izražaja. Rizični faktori za psihosocijalni razvoj čiji se učinci kumuliraju s vremenom, a koji su sastavni dio života djece u dječjem domu, su: poremećeni odnosi, zloupotreba alkohola i droga, zlostavljanje, zanemarivanje, obiteljsko nasilje, siromaštvo (Sladović-Franz, 2003).

U svim domovima razmjerno je visok udio djece s mentalnim oštećenjima te s raznim poteškoćama i poremećajima. Procjene odgojnog osoblja pokazuju kako se najčešće radi o verbalnoj agresivnosti i sklonosti svađama (16,1%), impulzivnosti (14,8%) i neurotskom razvoju ličnosti (6,4%). Postotak djece s enurezom iznosi 7,1% djece, dok 8,5% ima poremećaje u ponašanju koji se iskazuju kroz krađe i skitnju. Dio djece ima više od jedne poteškoće, dok je 42% djece smješteno u domu bez poteškoća. Nešto manje od trećine pohađa nastavu po prilagođenom ili posebnom programu (Žic-Grgat i Jelavić, 2005). Djeca odrasla u institucijama zaostaju za svojim vršnjacima u razvoju govora, psihomotorike, kognitivnim sposobnostima i emocionalnom razvoju (Ajduković i Sladović-Franz, 2004)

MacLeod (1999; prema Ajduković i Sladović-Franz, 2004) analizom 1500 poziva u godinu dana na ChildLineu, nacionalnom telefonu za pomoć djeci u Velikoj Britaniji, ustvrđuje kako djeca koja žive u dječjim domovima zovu osam puta češće od djece koja žive u vlastitim obiteljima. Kao najčešće razloge zvanja navode probleme koje doživljavaju u vezi s načinom rada doma, odnosno specifičnije načinom odlučivanja, sankcijama, nezadovoljstvom smještajem i odnosom stručnjaka (20%), izloženost

tjelesnom i seksualnom nasilju (20%), zastrašivanje i druge oblike maltretiranja (9%) te u 9% slučajeva zovu prilikom bijega iz ustanove.

Kao podloga objašnjenju navedenih nalaza raznih istraživanja često se koristi etološka teorija privrženosti. Privrženost smatramo snažnom emocionalnom povezanošću s posebnim ljudima u životu čija nam blizina stvara ugodu, radost i utjehu (Berk, 2008). Istraživanje Johna Bowlbyja (1969; prema Berk, 2008) pokazuje da djeca koriste izgrađenu emocionalnu privrženost kao skup očekivanja o dostupnosti i podršci figura privrženosti u situacijama stresa, na temelju čega kasnije stvaraju bliske odnose (Bretherton, 1992; prema Berk, 2008). Istraživanje djece koje su zbog majčina napuštanja bila institucionalizirana (Rutter, 1996; prema Berk, 2008) pokazalo je prisutnost emocionalnih teškoća zbog onemogućenog stvaranja povezanosti s nekom odraslom osobom. Česta promjena smještaja utječe na razvoj neadekvatnih oblika privrženosti zbog manjka podrške odrasle osobe koja je konstanta u djetetovom životu te se stalnim mijenjanjem odraslih osoba koje paze na dijete onemogućava razvoj kvalitetnog odnosa pa u „takvim okolnostima mijenjanje okruženja samo potvrđuje djetetov osjećaj da nešto s njim nije u redu“ (Ajduković i Sladović-Franz, 2004; str. 1048). Veći broj poteškoća kod djece koja su više puta bila izdvajana i vraćana u obitelj objašnjavaju njihovom ugroženom potrebom za stabilnošću i predvidljivošću u životu čiji izostanak ih kasnije onemogućava u razvoju sigurne privrženosti (Sinclair, Wilson i Gibbs, 2005).

Motivacija volontera

Volonterske aktivnosti jedan su od najjednostavnijih, ali i najučinkovitijih načina na koje pojedinac želi pomoći društvu oko sebe. Studenti i osobe koji se bave pomagačkim zanimanjima odvajaju svoje slobodno vrijeme kako bi postigli pozitivnu promjenu kod onih kojima je to najpotrebnije. Jedan od načina na koje to pokušavaju postići je volontiranje u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Službeni podaci o broju volontera i obliku volontiranja u domovima ne postoje, no prema istraživanju koje smo proveli po zagrebačkim domovima došli smo do saznanja o postojanju individualnih i grupnih aktivnosti koje provode osobe iz određenih udruga ili pojedinci koji su se samostalno odlučili na taj potez.

Intrinzična motivacija definira se kao prirodna sklonost da se bavimo svojim interesima i uvježbavamo svoje sposobnosti kroz traženje i savladavanje optimalnih izazova. Ova

vrsta motivacije odvija se kroz spontano ponašanje, proizlazi iz osobne znatiželje, psiholoških potreba te težnje za rastom i razvojem pojedinca (Deci i Ryan, 1985; prema Reeve, 2010). „*Intrinzična motivacija proizlazi iz osjećaja kompetentnosti i samoodređenja tijekom neke aktivnosti*“ (Reeve, 2010; str. 137). Volonteri su intrinzično nagrađeni jer se uz dobrovoljne aktivnosti veže osjećaj pomaganja drugima uz razvijanje i usavršavanje vještina (Snyder i Omoto, 2009).

Clary i sur. (1998) kroz šest studija su razvili model motivacijskih funkcija koje se vežu uz volontiranje: funkcija zaštite, funkcija vrijednosti, funkcija karijere, funkcija društva, funkcija razumijevanja i funkcija poštovanja. Model je testiran na sudionicima različite dobi i karakteristika u različitim kontekstima volontiranja. Najvažnijim se pokazao motiv vrijednosti (Clary i sur., 1998; Snyder i Omoto, 2009) bez obzira na spol, dob i kontekst u kojem osobe volontiraju. Prema motivu vrijednosti, ljude na volontiranje potiče primarno briga za druge ljude, posebno za skupine koje smatraju ugroženima. Volonteri na taj način djeluju vodeći se svojim unutarnjim sustavom vrijednosti želeći pomoći onima koji su manje sretni. Sljedeći motiv po važnosti je funkcija razumijevanja kroz koju je volonterima omogućeno prikupljanje novih znanja i vještina, usavršavanje i daljnji rad na iskustvima učenja. Posljednji motiv koji se pokazao važnim je poštovanje kojim se objašnjava kako je cilj volontiranja osoban psihološki rast i razvoj.

Podaci dobiveni provjerom ovog modela na hrvatskom uzorku od 159 volontera koji su članovi neprofitnih organizacija iz Zagreba, Splita i Osijeka (Juzbašić, 2014) potvrđuju postavke najvažnijih motivacijskih funkcija. Najviši rezultati ostvareni su na skali razumijevanja, nakon čega slijedi skala vrijednosti pa skala poštovanja, pri čemu su motivi razumijevanja i vrijednosti statistički značajno izraženiji u odnosu na ostale motive.

Stres u pomagačkim zanimanjima

Iako su pomagačka zanimanja praćena nagrađujućim osjećajem zadovoljstva, sa sobom nose i određeni dio stresnih i emocionalno uznemirujućih doživljaja koji su rezultat velikog ulaganja i kontakta s pojedincima iz rizičnih skupina. Prema teoriji Richarda S. Lazarusa i suradnika (1984; prema Arambašić, 1966), stres smatramo emocionalnim, tjelesnim i/ili bihevioralnim reakcijama do kojih dolazi prilikom procjenjivanja nekog događaja uznemirujućim ili opasnim. Ljudi pomagačkih zanimanja tijekom svojeg posla

čak mogu biti izloženi posrednoj traumi koja se sastoji od događaja koje im klijenti opisuju te oni na njih djeluju posredno traumatizirajuće kroz procese empatiziranja i identifikacije.

Sindrom sagorijevanja na poslu javlja se kod pomažućih zanimanja, pogotovo kod pojedinaca koji su perfekcionista i postavljaju visoka očekivanja pred sebe. Uz unutrašnje izvore sagorijevanja, veliku ulogu igraju i okolinski uvjeti poput postavljenih prevelikih zahtjeva, loše organizacije rada, nepostojanja podrške, profesionalne izolacije i međuljudskih odnosa u organizaciji (Ajduković, 1996a). Aspekti emocionalnog iscrpljenja prilikom sagorijevanja na poslu najizraženiji su u javljanju emocija frustracije, razočaranja, sumnje u vlastitu kompetentnost i negativizma koji su kasnije praćeni bespomoćnošću, beznadom, depresijom i besmislenošću.

Stoga se posebno važnim čine mehanizmi suočavanja sa stresom. Lazarus i Folkman (1984; prema Beck, 2003) uvode podjelu na dvije strategije suočavanja sa stresom: suočavanje usmjereno na problem i suočavanje usmjereno na emocije. Kod suočavanja usmjerenog na problem pojedinac se usmjerava na promjenu situacije i uklanjanje izvora stresa, dok se druga strategija primarno bavi ublažavanjem izazvanih neugodnih emocija dok se stresna situacija ne mijenja. Suočavanje usmjereno na emocije može uključivati poricanje problema i tjelesnu aktivnost, a obično se javlja u situacijama koje se percipiraju kao bezizlazne. U nošenju sa stresom pomagačkog posla najboljom se tehnikom pokazala kombinacija samopomaganja i pomoći od strane radnog okruženja. Organizacije, u ovom slučaju neprofitne udruge, koje poklanjaju pažnju zaštiti mentalnog zdravlja svojih volontera, najčešće kroz profesionalnu podršku u obliku supervizije, na taj način potiču pomagače na osvještavanje odgovornosti za vlastitu samozaštitu i samopomoć (Ajduković, 1996b). Supervizija je metoda podrške kojom iskusi stručnjak pomaže onom manje iskusnom u nošenju sa situacijom koja mu trenutno predstavlja poteškoću u radu (Heap, Christiansen i Bang, 1993; prema Ajduković, 1996c). Ona djeluje kroz proces učenja, podupirući i nadzirući proces te se pokazuje kao snažno sredstvo protiv sagorijevanja i zaštite mentalnog zdravlja pomagača.

Specifičnosti grupnog rada

Grupni rad je proces koji se odvija u grupama koje su osnovane kako bi članovi dobili neki oblik stručne pomoći i podrške ili se uspješnije suočili s teškoćama u životu. Jednako

tako, grupe služe za razvijanje znanja i vještina (Ajduković, 1997). Više je načela koja opisuju grupni rad te ga možemo gledati kao pomažući proces koji se odnosi na namjerno formirane grupe usmjerene nekom cilju i aktivnosti koje se odvijaju u takvoj maloj grupi. U grupnom radu voditelj ima specifičnu ulogu i dvostruki fokus jer je istodobno usmjeren na pojedine članove grupe i na grupu kao cjelinu. Potrebno je da voditelj ima odgovarajuća teorijska znanja o grupnoj dinamici i strukturi grupe, jednako kao i set vještina i tehnika prilagođenih ovom načinu rada. U središtu grupnog rada su aktualni problemi članova, on je usmjeren na ovdje i sada. Grupni rad njeguje temeljene humanističke vrijednosti i služi za osnaživanje svojih članova (Ajduković, 1997). Prednosti grupnog rada nad individualnim (Rot, 1988; prema Ajduković, 1997) su: više znanja i iskustva, međusobna podjela briga, pružanje podrške, razmjena ideja i informacija, povećanje motivacije za rješavanje problema.

Opći izazovi u grupnom radu s djecom i mladima u riziku, što je populacija koju često nalazimo u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, kreću se od problema funkcioniranja djece u više životnih sredina usporedno do poteškoća koje se vežu uz nepostojanje strukture i čvrstih moralnih granica (Žižak, 2009). Navedeni izazovi predstavljaju neuobičajene zahtjeve s kojima se voditelj primoran nositi. Uz veliko zadovoljstvo usko je povezana visoka razina frustracije koja može dovesti do stresa i sagorijevanja – što se češće događa voditeljima koji su neiskusni, osjećaju s nekompetentno i nemaju stručnu podršku iza sebe. Iako je vrlo specifičan, ovaj oblik grupnog rada slabo je istraživao do sada. Zbog navedenih specifičnosti kojima ova tema obiluje, a koje su još neistražene na našem području, odlučili smo provesti ovo istraživanje. Djeca smještena u domove osjetljiva su skupina kojoj je potrebna sva pomoć koju mogu dobiti, no jednako su tako važna iskustva i reakcije osoba koje odlučuju svoje vrijeme posvetiti radu s njima. Uostalom, dobrobit pomagača jedan je od preduvjeta za uspješno i kvalitetno pomaganje drugima.

U istraživanju smo se detaljnije usmjerili na motivaciju i očekivanja, prijašnja i sadašnja iskustva u grupnom radu, reakcije, načine suočavanja i potrebe voditelja grupnog rada u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Kako bismo objasnili što pokreće ljudsko ponašanje možemo promatrati tri podvrste unutarnjih motiva koji svakom ponašanju daju energiju i smjer: emocije, kognicije i potrebe (Reeve, 2010). Reakcije smo promatrali na emotivnom i kognitivnom planu te ispitali kako njihove promjene utječu na

ponašanje. Prilikom ispitivanja potreba istraživali smo trenutno stanje podrške te neispunjene potrebe koje sudionici navode.

Cilj i istraživačka pitanja

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati motivaciju, reakcije i potrebe voditelja grupnog rada u zagrebačkim domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Na cilj smo pokušali odgovoriti postavljanjem istraživačkih pitanja:

1. Kakva je motivaciju voditelja grupnog rada u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi?
2. Osjećaju li voditelji grupnog rada u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi zadovoljstvo prilikom svojeg rada?
3. S kojim se sve poteškoćama susreću voditelji grupnog rada u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi?
4. Kakve su emocije, razmišljanja i ponašanja voditelja grupnog rada u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi?
5. Kakve su potrebe i trenutno stanje podrške voditeljima grupnog rada u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi?

Metoda

Sudionici

Prikupljanje sudionika je bilo otežano jer službenim kontaktiranjem domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi u gradu Zagrebu nismo dobili točne podatke – većina je tvrdila kako se u njihovom domu ne provodi nikakav oblik grupnog rada s djecom. Koristeći kontakte iz privatnih izvora stručnjaka uključenih u rad domova pronašli smo sve osobe, njih 19, koje provode neki oblik grupnog rada u svim zagrebačkim državnim domovima. Nakon prikupljanja podataka o njima odabrali smo ih 10 za sudjelovanje u istraživanju prema sljedećim kriterijima: dosadašnje iskustvo u grupnom radu, duljina iskustva rada u domu za nezbrinutu djecu i struka. Uzorak je obuhvaćao različitu duljinu

prijašnjeg iskustva u grupnom radu (od 3 mjeseca do 7 godina), duljinu iskustva u domu za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi (od godine dana do 4 godine) i različitu struku (psihologija, logopedija, veterina i politologija). Na taj smo način pokušali obuhvatiti raznolikost populacije koja provodi grupni rad u domovima.

U istraživanju je sudjelovalo 10 sudionika, od toga 8 žena i 2 muškarca. Ovaj omjer nas ne čudi obzirom na podatak da se žene više bave pomaganjem u zajednici koje se sastoji od pružanja emocionalne podrške i brige poput volontiranja na savjetodavnoj liniji, dok su muškarci orijentirani na volontiranje u kratkotrajnim junačkim pomaganjima s elementima rizika i ako je prisutna publika poput spašavanja na planini (Eagly i Crowley, 1986). Pokazalo se da su sudionici heterogeni po načinu uključivanja u vođenje grupnog tretmana u domovima za djecu. Većina njih, točnije 6 sudionika dolazi iz udruge koja se sustavno bavi grupnim radom s različitim skupinama djece i mladih, dok njih 4 nema organizaciju iza sebe. Od toga ih je dvoje samostalnom odlukom počelo volontirati u domu, a dvoje zbog obaveznih zahtjeva fakulteta koji pohađaju. Grupe koje volonteri vode su najčešće psihosocijalnog karaktera i orijentirane na osnaživanje djece kroz usvajanje novih vještina i kompetencija, dok je jedna grupa usmjerena na kreativno izražavanje.

Osnovni demografski podaci sudionika prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1

Demografske karakteristike sudionika (N=10)

	Spol sudionika	
	Ženski	Muški
Broj sudionika	8	2
Dob sudionika		
19-24	4	1
25-30	3	0
31-36	1	1
Fakultetsko usmjerenje		
psihologija	4	1
logopedija	2	0
socijalna pedagogija	1	0
veterina	0	1
politologija	1	0
Dostignuta razina obrazovanja		
SSS	2	0
VŠS	1	1
VSS	5	1
Iskustvo u grupnom radu		
<1 godine	2	0
1-2 godine iskustva	4	1
3 godine	0	1
4 godine	1	0
>4 godine	1	0
Pripadnost udruzi		
da	5	1
ne	3	1

Postupak

Kako je ovo još neistraženo područje te s obzirom na postavljena istraživačka pitanja kojima smo nastojali prikupiti što više podataka o motivaciji, iskustvima i potrebama voditelja grupnog rada u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, za provedbu je izabrana kvalitativna metoda. Podaci su prikupljeni pomoću polustrukturiranih intervjua koje je diplomantica provela u svojem stanu kako bi sudionicima bili osigurani mirni uvjeti bez ometajućih faktora. Od svakog sudionika je, nakon objašnjenja cilja istraživanja, zatraženo potpisivanje pristanka na sudjelovanje i snimanje intervjua. Intervju se sastojao od malog broja demografskih pitanja nakon čega su slijedila pitanja o prijašnjem iskustvu u grupnom radu, trenutnom radu u domu za djecu, motivaciji i očekivanjima, promjenama u emocijama, razmišljanjima i ponašanju, načinima nošenja te neispunjenim potrebama (v. Dodatak 1). Svaki intervju trajao je između 60 i 90 minuta, nakon čega je diplomantica transkribirala audio materijal i provela kategorizaciju prema postavljenim istraživačkim pitanjima u NVivo programu.

Rezultati

Kako bismo odgovorili na postavljene probleme, analizirali smo transkripte provedenih intervjua s voditeljima grupnog rada u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi te ćemo sumirati nalaze prema pojedinim istraženim temama.

Motivacija

Pitanja o motivaciji sudionika bila su vrlo detaljna te su obuhvaćala tri razine motivacije: motivacija za *psihosocijalni rad* općenito, za *rad s djecom* i za *rad s djecom koja su smještena u domu*. Iako se na prvi pogled pitanja čine slična, dobivena su očekivana razlikovanja između ova tri aspekta motivacije.

1) Kao primarna motivacija kod svih sudionika istaknula se ona intrinzična koja najčešće proizlazi iz želje za pozitivnom promjenom u društvu.

„Najviše misao da mogu nešto promijeniti. To je prva i ključna stvar koja mi pada na pamet.“, psihologinja, 7 godina iskustva

„Ja sam jedan strašno veliki idealist. Ja bih sve popravila.“, socijalna pedagoginja, 2 godine iskustva

2) Rad s djecom većina opisuje kao jednostavniji, iskreniji i ugodniji od rada s odraslim osobama te je vidljivo da ih na rad s djecom najviše potiče upravo činjenica kako smatraju da je to skupina na kojoj je najlakše ostaviti utisak i postići potrebnu promjenu. Također, radi se o skupini na koju je moguće preventivno djelovati što je poticajno voditeljima grupnog rada.

„Jer s odraslima je znanstvena fantastika doći do iskrenog, necenzuriranog, otvorenog odgovora. A klinici po meni jesu otvoreni i direktni. Oni će bum u glavu i sad ti radi s tim što hoćeš, a odrasli će sve cici-mici okolo, i dok dođeš do toga što je stvarno problem, prođe već. Meni je osobno puno lakše raditi s djecom i onda tu vidim više prostora za napraviti nešto.“, socijalna pedagoginja, 2 godine iskustva

„A slatki su mi. I baš zato što mislim da je djetinjstvo idealno vrijeme kad se neke stvari mogu mijenjati imam jako veliku potrebu raditi s njima, a ne da ih se ostavi, da su prepušteni sami sebi. (...) Mislim da je to idealno vrijeme kad se nešto može poduzeti i intervenirati.“, psihologinja, 7 godina iskustva

3) Prilikom objašnjavanja motivacije u podlozi rada u domu za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi svi sudionici smatraju da je baš njima, kao marginaliziranoj skupini koju karakterizira sveopća napuštenost, od obitelji do sustava, potrebno pružiti što je moguće više pažnje i podrške.

„Za njih mi je baš dosta izražen ovaj dio da mi se čini da nemaju puno podrške, da im fali vještina koje nisu mogli steći doma. (...) I onda mi se sviđa taj dio što svatko od nas nešto doprinese njima, svatko im da neki svoj mali djelić - dio damo mi, dio daju odgajatelji, dio dobe i u bazičnoj obitelji ako vikendom idu doma. Ono, od svakog nešto pokupe i to ostaje.“, psihologinja, 1 i pol godina iskustva

„Možda to što je to populacija djece s kojom se ljudi ne guraju raditi. Što prepoznajem da postoji najviše potrebe, kada zakaže obitelj i sustav u velikoj mjeri. (...) Mislim da ima najviše smisla raditi s profilom takve djece.“, psihologinja, 4 godine iskustva

Sagledavajući funkcije motiva uočljiva je i pojava motiva razumijevanja (Clary i sur., 1998) prema kojem volonteri svoje vrijeme koriste kako bi, uz pomaganje, i sami stekli vještine i znanja koja će im trebati kasnije u životu.

„Ja želim nešto novo naučiti, isprobati, to mi je isto jedan dodatni motivator. To što mislim da je to osim za njih nešto korisno i za mene.“, studentica psihologije, 1 godina iskustva

„Vidim to kao veliku priliku za učenje za sebe i za svoj osobni i neki profesionalni razvoj.“, psihologinja, 7 godina iskustva

Kako je motivacija u pravilu usko povezana s ostvarenjem očekivanja, provjerili smo i kakva su očekivanja voditelja grupnog rada i jesu li se mijenjala tijekom rada s djecom. Očekivanja na početku bila su raznolika, ali visoka i usmjerena na promjenu koju su željeli ostvariti kod djece kroz aktivnosti te su bila povezana sa strahom od neuspjeha odnosno strahom od suočavanja s događajima nepredvidive naravi.

„Mi dolazimo s jednom razinom očekivanja gdje je jako važno uspostaviti neki dogovor i neka pravila i svi imamo jako velik pritisak, odnosno jasnu ideju o tome kako neka radionica treba izgledati.“, psihologinja, 4 godine iskustva

„U početku su bila očekivanja da preživim.“, student psihologije, 3 godine iskustva

„Bilo me strah, pa sad sam ja tu, imam odgovornost. (...) Taj strah me malo zakočio, uopće nisam znala kako će to ispasti.“, studentica logopedije, 3 mjeseca iskustva

Promjena očekivanja tijekom vremena vidljiva je kod svih sudionika – naučili su kako ih prilagoditi i biti zadovoljni sitnijim pomacima od onih koje su prvotno postavili kao ciljeve. Na početku su smatrali da se ciljevi mogu ostvariti isključivo kroz ostvarivanje cilja aktivnosti no s vremenom uviđaju da je važnija atmosfera na radionici i kohezija koja se razvija na radionici.

„Očekivanja su da svaki dan sve više radim na sebi tako da toj djeci nakon radionice bude bar malo bolje nego kad su došli na radionicu, to bi mi bilo super kad bih uspio. A nije baš uvijek tak.“, student psihologije, 3 godine iskustva

„...sad mogu gledati veću cjelinu, koje su sveukupne dobiti. (...) Da, možda ovaj nije dobio to što smo si mi kao voditelji zamislili, ali uzeo je komad koji mu je tad značio. To je to, uzeo je nešto.“, psihologinja, 1 i pol godina iskustva

Zanimljivo je da se, kroz promjenu očekivanja, mijenjala i motivacija pa tako neki sudionici navode frustraciju i prkos kao pokretačke motore koji ih tjeraju da i dalje nastave s radom.

„Ali sve skupa je isisavajuće. Ali to ne dovodi u pitanje, dapače, više budi inat.“, politologinja, 2 godine iskustva

„...najviše me privlači ta sorta ljudi kojima nisu baš bačene kocke bile. Mislim da svi trebamo imati iste šanse i to nije fer što nemamo i još uvijek sam u toj fazi mijenjanja svijeta i to me jako smeta, ali što da kažem, mislim da me opet to i motivira.“, student psihologije, 3 godine iskustva

Zadovoljstvo voditelja

Svi sudionici ističu da, unatoč poteškoćama s kojima se susreću, osjećaju veliko zadovoljstvo u radu koje proizlazi iz osjećaja koje im donosi pomaganje drugima.

„Prva asocijacija mi je prekrasno i ja volim to raditi.“, socijalna pedagoginja, 2 godine iskustva

„...veselje toj djeci pružiti ljubav, pokazati im da su jednaki, da se ne moraju zbog toga odvajati od ostale djece i prvenstveno kad ulazim tamo pokušavam zaboraviti sve što mene muči, što se događa u vanjskom svijetu i posvetiti se potpuno njima...“, studentica logopedije, 3 mjeseca iskustva

„Da sam sretan ko pas što to mogu raditi.“, veterinar, 2 godine iskustva

Razina zadovoljstva se također mijenja ovisno o prilagodbi očekivanja odnosno sazrijevanju voditelja kroz grupni rad. Nakon proteka određenog vremena, voditelji izražavaju zadovoljstvo ispunjavanjem sekundarnog cilja - ostvarivanja procesa pripadanja grupi i sigurnosti, a ne nužno ispunjavanjem primarnih ciljeva postavljenih u određenim aktivnostima. Iako je i taj cilj izuzetno važan u grupnom radu, voditelji su na samom početku bili više fokusirani na izvršavanje zadataka i aktivnosti, a manje na odnose.

„...to su važne teme i trebamo ih proći jer u protivnom što tu uopće radimo? (...) A sad mi je važno da atmosfera na radionici bude maksimalno ugodna za djecu. Važno je izvlačiti iz njih neke pozitivne doživljaje njih samih za sebe pa onda međusobno. Primarno ta slika o sebi i pozitivnije razmišljanje o sebi.“, psihologinja, 4 godine iskustva

„...da oni osjete pripadanje toj grupi, da mogu bit najgora verzija sebe, al da će svejedno biti prihvaćeni tamo, da ih se nećemo odreći kao što im se često dogodilo.“, student psihologije, 3 godine iskustva

Zanimljivo je uočiti razliku prvih asocijacija na rad u domu. Dok većina smatra to iskustvo uzbudljivim izazovom, kod nekih prevladava osjećaj kaosa.

„Puno djece.“, psihologinja, 1 i pol godina iskustva

„Kaos.“, psihologinja, 4 godine iskustva

„Grč u želucu. I osjećaj da ću usprkos tome nastaviti.“, politologinja, 2 godine iskustva

„Izazovno. Rad u domu je isto izazovan, prilika za učenje, ponekad frustrativan. Frustracija neka i borba protiv sustava.“, psihologinja, 7 godina iskustva

Poteškoće s kojima se sreću voditelji grupnog rada

Svi sudionici naveli su niz poteškoća s kojima se sreću prilikom provođenja radionica u domovima. Poteškoće je moguće grupirati u organizacijske, probleme u strukturiranju grupnog rada, emocionalno zahtjevne situacije i nedostatak znanja.

Problemi *organizacijske prirode* se najviše spominju jer su to oni na koje sudionici smatraju da je najjednostavnije utjecati i mijenjati ih. Istovremeno navode da se ti problemi ne mijenjaju pa se ovdje jasno očituje inertnost i pasivnost koja vlada u većini domova za nezbrinutu djecu. Pokazalo se da sudionicima najviše smeta nedovoljna komunikacija s osobljem doma, kao i nezainteresirano okruženje koje djeluje vrlo nepoticažno.

„Iako je rekla da će biti tamo (odgajateljica, op.a.) tako da mi je to bio problem što nisam zapravo mogla računati na to da je netko tamo.“, studentica psihologije, 1 godina iskustva

„Koliko se put znalo dogoditi prošle godine da mi dođemo, a da nema nikog i nitko nam ništa ne javlja, a mislim doslovno, treba samo poruku poslat. I to smo ih zamolili više puta, ali opet ništa od toga.“, student psihologije, 3 godine iskustva

„...najblaže bi bilo opisat odnos kao indiferentan (...) pa do ono, 'ne talasaj, di si sad našo baš tu nešto radit.“, veterinar, 2 godine iskustva

Svi sudionici tvrde da se rad s djecom koja su smještena u dom razlikuje od rada s djecom koja nisu izdvojena iz svoje obitelji te navode izazove s kojima se suočavaju. Razlike posebno navode voditelji koji su imali prijašnje iskustvo grupnog rada te mogu uspoređivati dvije skupine. Najčešće razlike su: prilagodba tema i aktivnosti djeci, posebna pažnja na dubinu u koju ulaze tijekom radionice kako se ne bi pokrenule traumatske reakcije .

„Teme koje se obrađuju. S djecom koja su u svojim obiteljima je puno lakše obrađivati temu obitelji, podrške roditelja ili bilo što što je vezano uz taj dio. Meni je razgovarati o njihovim roditeljima čak malo neugodno jer ne znam njihovu prošlost.“, studentica psihologije, 1 godina iskustva

„Generalno bih rekla da su oni neka osjetljivija skupina. Znači da im je potrebno prilagoditi aktivnosti i računati možda na neka prethodna traumatska iskustva kojima baš nije mjesto da se prorađuju na našim radionicama.“, studentica psihologije, 1 godina iskustva

„Ne mogu raditi neke jako strašno duboke stvari, jer znam da kad ih pustim u dom da ih tamo neće imati tko dočekati ni zaštititi.“, veterinar, 2 godine iskustva

Struktura grupnog rada uvelike je drugačija s ovom specifičnom skupinom djece, a voditeljima je teže postići redovito pridržavanje pravila i nositi se s neočekivanim situacijama koje su na radionicama svakodnevne.

„Držati disciplinu, da možeš provesti bilo koju aktivnost, to je jako teško. Jer je njima vrlo često teško držat pažnju, dopustiti nekom drugom da bude u centru pažnje, da oni ne dobe pažnju tri sekunde dulje.“, student psihologije, 3 godine iskustva

„Čak ako se posvetim jednom, onda zanemarim ostale, a potreba je velika.“, veterinar, 2 godine iskustva

„Postavljanje pravila i granica je najteže.“, socijalna pedagoginja, 2 godine iskustva

Zbog specifičnosti koje donosi rad s ovom populacijom djece sudionici su prisiljeni suočavati se s *emocionalno zahtjevnim situacijama* u kojima ponekad budu posredno traumatizirani događajem ili pričom koju dijete iznese na radionici.

„Kad se vidjelo na jednoj djevojci da je totalno skršena. Sva životna energija iscrpljena iz nje i bilo joj je apsolutno svejedno. Najgora, najgora situacija zato što možeš vidjet tada da sve ono što ona cijelo vrijeme prolazi nju svaki dan sve više i više povlači dolje. Kao da ima zacementiranu budućnost što će se dogoditi s njom, i ona je sama rekla par puta da je ona čudovište i da će biti jednom ubojica. I onda je malo to beznadno i čini ti se koda je besmisleno.“, student psihologije, 3 godine iskustva

„Mi smo imali neke informacije o agresivnim ispadima jednog dečka, meni je bilo teško predvidjeti njegove reakcije. I kad smo imali tu scenu na radionici gdje je on mene udario pa smo izašli van i bilo ga je dosta teško smiriti i dozvati, to mi je bilo teško.“, studentica psihologije, 1 godina iskustva

„Da, znalo se dogoditi da su me zvali mama, mama. Ovo mi se par puta dogodilo i nisam znala što da radim.“, studentica logopedije, 3 mjeseca iskustva

Dio sudionika smatra da poteškoće proizlaze i iz njihovog *nedovoljnog znanja* što im izravno utječe na osjećaj kompetentnosti i sigurnosti u radu.

„Možda ovako općenito neke edukacije izvan faksa. O razvoju, djeci u domovima. Mogla bih bolje povezivati s onim što radim.“, studentica logopedije, 3 mjeseca iskustva

„...da mogu prisustvovati nekim radionicama ili edukacijama koje vodi netko s dugogodišnjim iskustvom pa da onda vidim neke stvari u odnosu i dinamiku...“, psihologinja, 1 i pol godina iskustva

Reakcije voditelja

Ispitivanje reakcija voditelja na iskustvo vođenja grupnog tretmana provedeno je kroz set pitanja koji je uključivao osvrt na emocionalni, kognitivni i ponašajni dio koji je izravno pod utjecajem rada te predstavlja temelji dio iskustva koje donosi rad s djecom koja žive u domu.

Emocionalne reakcije

Emocionalni aspekt pokazao se najzanimljivijim u ovom istraživanju jer uključuje u potpunosti suprotne emocije – sreću i frustraciju, koje se u većini slučajeva javljaju istodobno, a koje sudionici navode kao dominantnu emociju, to jest emocije.

„...zadovoljstvo, a ono što mi pada na pamet je možda još neki strah.“, studentica psihologije, 1 godina iskustva

„Istovremeno bih rekla sreća i neka frustracija.“, psihologinja, 7 godina iskustva

„Ali taj trenutak kad je lijep, on je preduboko lijep, ali u isto vrijeme je bolan jer je obično povezan s nekom njihovom frustracijom koju su oni izbacili pa je postao lijep, ali u isto vrijeme ako racionalno razmišljaš o tome je to grozno“
(politologinja, 2 godine iskustva).

Iz već navedenog vidljiv je opseg poteškoća koje ovaj specifičan oblik rada čine vrlo zahtjevnim za pojedinca. No svi izdvajaju ugodne emocije kao primarne koje im se javljaju, što je jedan od glavnih razloga zašto i dalje ustraju u svojim namjerama i nastavljaju volontirati.

„...zahvalnost bi bila zapravo. Radost.“, veterinar, 2 godine iskustva

„Osjećaj nade.“, psihologinja, 1 i pol godina iskustva

„Ljubav prema svemu tome.“, studentica logopedije, 3 mjeseca iskustva

Važno je napomenuti da je većina sudionika izbjegavala izravno govoriti o neugodnim emocijama koje im se javljaju te je bilo nužno direktno postaviti to pitanje. Pokazalo se da svi uz ugodne osjećaju i neugodne emocije. Prvenstveno nezadovoljstvo i ljutnju na sustav koji je nepravedan i ne pruža dovoljno djeci te tugu i bespomoćnost vezanu uz samu djecu.

„...imam te neke faze kad mi je više žao djece, kad mi se javljaju osjećaji tuge i ljutnje pa onda nezadovoljstva sustavom i time što ta djeca uopće moraju biti tamo (...) kad vidim kako su ta djeca predivna i zašto bi uopće došlo do toga da završe u domu. (...) Mislim da mi je ljutnja više vezana uz sustav, a tuga uz djecu.“, studentica psihologije, 1 godina iskustva

„Najčešće da je besmisleno, da sam malo bespomoćan često i da želim da to nije tako i da je cijeli sustav katastrofa i da kad čujem izjave poput „ja bih stavio radije svoje dijete u dom nego dao homoseksualnom paru da ga posvoji“ želim pucat u čelo takvim ljudima jer nisu očito nikad bili u domu. (...) sustav je stvarno katastrofa. (...) oni su već kao da su određeni za cijeli život. To mi je grozno, to mi je najgori dio svega.“, student psihologije, 3 godine iskustva

„Nemoć. U nekim situacijama je bila nemoć.“, psihologinja, 4 godine iskustva

Kognitivne reakcije

Kognitivni dio najviše je usmjeren na promišljanja o sebi i vlastitoj (nedovoljnoj) kompetentnosti. Najviše razmišljanja i procjena kompetentnosti nalazi se u skupini psihologa koji ističu vlastite perfekcionistačke težnje te strah od evaluacije i pogreške.

„Stalno sam imala neki pritisak, radionica ne može ovako izgledati (...) to mi je stalno bilo nad glavom. Kao da me sad netko gleda, druge psihologinje koje inače rad s djecom, pa šta bi rekle?“, psihologinja, 4 godine iskustva

„U nekim trenucima i koliko sam ja kompetentna da ovo radim, dakle kad budu nekakve ekstremne, zahtjevnije situacije. (...) Jel način na koji ja radim i komuniciram s njima, jel to dobro ili nije dobro? Dal bih trebala nešto promijeniti, nešto drukčije napraviti.“, psihologinja, 7 godina iskustva

Razmišljanja vezana uz djecu usmjerena su na refleksije o radionicama, preispitivanje razine vlastite odgovornosti te zabrinutost oko toga što djeci nosi budućnost.

„Nakon grupe si vrtim što sam sve radila, jesam mogla to bolje napraviti, osmisliti nešto bolje. Taj put im je bilo baš to zanimljivo pa ću to nastaviti drugi put.“, studentica logopedije, 3 mjeseca iskustva

„...do koje razine se uplitati i dokle seže neka moja odgovornost (...) do kud se trebam petljati u taj sustav domova i njihov način nefunkcioniranja.“, psihologinja, 7 godina iskustva

Vidljive su promjene u razmišljanjima tijekom vremena, voditelji navode kako sada češće razmišljaju o nekim stvarima nego prije, u čemu glavnu ulogu imaju ruminacije o sustavu i nužno potrebnim promjenama.

„Razmišljanja zašto zapravo dolazi do toga, zašto je toliko djece napušteno i bez roditeljske skrbi.“, studentica logopedije, 3 mjeseca iskustva

„...kako promijeniti sustav i socijalnu politiku. O tome nisam nikad prije razmišljala, a sad sam postala dosta time opterećena.“, psihologinja, 7 godina iskustva

Ponašajne reakcije

Sudionici u pravilu ističu da kod sebe primjećuju promjene u tipičnim obrascima ponašanja koje pripisuju iskustvu u vođenju grupa s djecom u domovima. Ponašajne razlike koje uočavaju tijekom vremena su veća opuštenost u radu s djecom koja se očituje u više fizičkog kontakta s njima i većoj sigurnosti te manjoj potrebi za pripremom prije radionice.

„Više fizičkog kontakta imam s njima, granice su se malo opustile.“, veterinar, 2 godine iskustva

„Mijenjam granice (...) Danas sam s djecom u domu submisivnija, s njima imam puno više fizičkog kontakta nego s drugom djecom.“, psihologinja, 7 godina iskustva

„...s vremenom sam se manje pripremala, što može biti zbog sigurnosti...“, psihologinja, 4 godine iskustva

Načini suočavanja sa zahtjevima rada u domu

Većina shvaća težinu situacije koju im donosi kontakt s djecom bez odgovarajuće roditeljske skrbi pa im najveći problem predstavlja uopće nošenje s činjenicom da su to djeca koju su njihovi roditelji napustili. Neki sudionici navode kako je učinkovitije

usredotočiti se na sam rad te izbjegavati razmišljanja o razlozima smještanja djeteta u dom.

„Meni je izazov nosit se s njihovim pričama i biti tamo prisutna i odrađivati tu aktivnost bez da razmišljam o tome zašto je to dijete sada tu.“, studentica psihologije, 1 godina iskustva

„Prvo i osnovno je da ne poneseš to doma, da ne zahvatiš nečiju priču prejako, da je ne povežeš sa sobom jer onda mislim da će ti biti teško svaki put doći. Jer svaki put kad vidiš to dijete ćeš ili plakati ili biti ljut ili neku emociju izvaditi van. Mislim da je to jako teško jer ima jako puno stvarno teških priča tamo, nešto što ne susrećeš možda ovako u svakodnevnom životu. (...) Mislim da je najveći izazov usredotočiti se na to koliko su zapravo to snažna djeca, da su usprkos svemu tome i dalje tu, na sve njihove jake strane.“, student psihologije, 3 godine iskustva

Kao faktor koji im najviše olakšava suočavanje sa stresom rada s tom specifičnom skupinom, sudionici koji pripadaju nekoj udruzi navode superviziju koja im pruža potrebnu podršku od strane supervizora i nov uvid u naizgled bezizlaznu situaciju.

„Često bi iza određene situacije supervizorica imala dobre savjete, dobili bi dobar input, imala bi konkretne prijedloge.“, psihologinja, 4 godine iskustva

„Drugačiji pogled na situaciju. (...) Da malo stavimo to sve u realitet.“, socijalna pedagoginja, 2 godine iskustva

Supervizijski doprinos iznimno je bogat i u dijelu učenja kroz razmjenu događaja, priča i iskustava između kolega.

„Iskustva drugih prvenstveno i to što ću tamo dobiti savjete od stručne osobe koja je već imala iskustva u radu s domskom djecom (...) podrška drugih, prijedlozi, savjeti, njihovo iskustvo u radu.“, studentica psihologije, 1 godina iskustva

„Koristi mi to što tamo mogu reći bilo što što me muči, razgovarati o nekim svojim osjećajima i nekim situacijama s kojima smo se sreli. I super mi je što tamo istražujem sebe i dolazim do pametnih zaključaka. Koristi mi podrška i ostalih voditelja u domovima.“, psihologinja, 7 godina iskustva

Osim putem supervizije, načini suočavanja uključuju emocionalno rasterećenje kroz pričanje o događajima koji ih muče, a kod manjeg broja sudionika i plakanje te fizičku aktivnost. To je posebno očito kod sudionika koji nemaju mogućnost supervizije jer ne pripadaju nekoj udruzi ili nisu ni svjesni da postoji ta mogućnost.

„Pričam sa svojim intimnim prijateljima koji znaju čime se bavim, podržavaju me uvijek.“, politologinja, 2 godine iskustva

„Mislim da sam se možda dijelom kanalizirala kroz neke fizičke aktivnosti. Vozila bicikl.“, psihologinja, 4 godine iskustva

„Kad mi je nešto jako teško, onda plačem. Dozvolim si doživjeti emociju, nije to sve sad na nekoj racionalizaciji.“, psihologinja, 7 godina iskustva

Kao otežavajuće faktore sudionici najčešće spominju negativističku atmosferu koja vlada u domu, pasivno osoblje, nedovoljno komunikacije i informacija te osjećaj bespomoćnosti koji ih onda preuzima.

„Njihov stav prema djeci, životu i svijetu. Što vidim da je njima teško, a one tamo moraju bit tamo svaki dan i pitam se koliko one uopće mogu bit dostupne toj djeci, a trenutno su tu jedine koje oni imaju.“, psihologinja, 1 godina iskustva

„Voljela bih znati više informacija o mladima koji su uključeni u grupni rad. (...) taj dio bi mi olakšao puno. Samo da znam s kim radim jer mi smo dosta s njima. I svakakve reakcije koje djeca imaju bi se možda mogle unaprijed spriječiti ili prilagoditi s obzirom na potrebu i na to kakav je netko.“, psihologinja, 1 i pol godina iskustva

Neispunjene potrebe voditelja

Iako svi navode potrebe za dodatnim specifičnim znanjima o kojima je već bilo riječi ranije u tekstu, pokazalo se da postoje određene razlike između volontera koji su se samostalno odlučili na rad s djecom u domu i onih koje podržava udruga kojoj pripadaju. Najvidljivija razlike je u podršci koju (ne) dobivaju. Dok su svi volonteri iz udruga podržani supervizijom, pojedinci nemaju osiguranu stručnu pomoć.

„Mislim da bi mi bilo puno lakše jer ovako sam se osjećala malo sama. Bilo mi je kao da sam bačena pa snađi se. Kako mi je ovo prvo iskustvo sigurno bi mi bilo lakše da sam imala s kim to podijeliti.“, studentica logopedije, 3 mjeseca iskustva

Ono što svi sudionici izdvajaju kao najveći problem, a opet onaj na koji smatraju da je najlakše utjecati jest kvalitetna komunikacija s domom. Neadekvatnu organizaciju prostora i manjak materijalnih resursa također navode kao stvari koje im nedostaju u radu.

„...fali mi ta suradnja s tetama, meni baš fali da mi njih sve upoznamo (...) jer mi se čini da bi nam onda suradnja možda bila bolja.“, psihologinja, 1 godina iskustva

„I prostora više, da program bude fleksibilniji. Da ga možemo mijenjati po potrebi.“, student psihologije, 3 godine iskustva

Razlike između voditelja

Razlike su očite ukoliko uspoređujemo sudionike prema struci: voditelji pomagačkih zanimanja više su u kontaktu sami sa sobom te svojim emocijama i razmišljanjima, svjesniji su kako je rad u domu zahtjevan i utječe na njih, dok voditelji drugih struka nemaju dovoljan uvid u svoje reakcije.

„Ja se ne osjećam. Ja ne razmišljam o tome kak se osjećam. Mislim da sebični ljudi jako razmišljaju - joj meni je to ovako ili onako (...) Nemaš se ti kaj osjećat. Ja sebi ne dajem taj luksuz da ja razmišljam kak je meni nešto.“, politologinja, 2 godine iskustva

Rasprava

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati motivaciju, reakcije i potrebe voditelja grupnog rada u zagrebačkim domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi.

Rezultati nam pokazuju kako je područje grupnog rada u domovima iznimno složena tema povezana s istovremenim javljanjem ugodnih i neugodnih emocija i razmišljanja kod voditelja. Vidljivi su važnost i dobitak koji takav oblik volontiranja predstavlja djeci i voditeljima, no istodobno i količina intenzivnih doživljaja koji su u domu svakodnevica, a ostavljaju utisak na volontere.

Motivacija voditelja

Budući da svi sudionici ističu kako ih na bavljenje psihosocijalnim radom motivira želja za promjenama u svijetu kroz koje će ujedno steći nova iskustva i uvježbati nove vještine, jasno je da je motivacija voditelja primarno intrinzična. Utvrđeno je i razlikovanje motiva iza želje za radom s djecom te rada u domu za nezbrinutu djecu. Djecu većina sudionika navodi kao skupinu s kojom je najzahvalnije raditi jer je komunikacija s njima uvijek otvorena i iskrena te im je na taj način lakše prenijeti znanja i ostvariti pozitivan utjecaj, dok su s druge strane djeca i mladi u domu prepoznati kao marginaliziran dio populacije kojem je najpotrebnija pomoć.

Nalazi modela motivacijskih funkcija Claryja i suradnika (1998) koji su potvrđeni i na hrvatskom uzorku volontera (Juzbašić, 2014) jasno su vidljivi i u ovom istraživanju. Tako su se najvažnijim pokazali motiv vrijednosti koji nam govori kako je primarni poticaj za volontiranje iskrena briga za ljude kojima je potrebna pomoć te motiv razumijevanja kroz koji volonteri usvajaju nova znanja i vještine.

Budući da je motivacija usko vezana uz očekivanja volontera od programa i samih sebe, moguće je pratiti njezinu promjenu usporedno s promjenom očekivanja tijekom vremena. Kako je većina sudionika fakultetskog usmjerenja pomagačkih zanimanja, u program su krenuli s visokim, gotovo perfekcionistačkim očekivanjima smatrajući kako neće imati problema u praksi ostvariti teoretske ciljeve koje su postavili. Prolaskom kroz radionice većina je prilagodila svoja očekivanja uviđajući da je ostvarivanje postavljenih ciljeva sekundarno naspram održavanja grupne dinamike i podrške koju djeca dobivaju kroz ovaj rad.

Zadovoljstvo voditelja

Prilagodba očekivanja i modificiranje ciljeva grupnog rada utjecali su posredno i na razinu zadovoljstva koju voditelji osjećaju – dok su na početku bili dijelom frustrirani zbog nemogućnosti potpunog ispunjavanja zamišljenih aktivnosti, s vremenom su naučili više cijeniti zahvalnost djece na osjećaju pripadanja nekoj grupi. Složenost motivacije vidljiva je u njezinoj promjeni kroz vrijeme: od početne čisto intrinzične motivacije dio sudionika nakon više godina iskustva počinje isticati frustriranost i ljutnju prema sustavu socijalne skrbi i njegovom (ne)funkcioniranju kao motive koji ih potiču na nastavak rada. Dio koji je motivirao voditelje na početku rada bila je i želja za stjecanjem novih znanja

i vještina dok kasnije počinju osjećati odgovornost prema djeci i potrebu za promjenama u sustavu.

Poteškoće s kojima se sreću voditelji grupnog rada

Ipak, uz visoku razinu zadovoljstva koju volontiranje donosi sudionicima, svi kroz razgovor navode i cijeli niz poteškoća s kojima se susreću. Poteškoće možemo podijeliti na organizacijske, probleme u strukturiranju grupnog rada, emocionalno zahtjevne situacije i nedostatak znanja. Kako je od početka organizacijska struktura dolaska novih volontera i nadzora njihovog rada od strane doma nejasna dolazi do nesporazuma u komunikaciji, nedolaska djece, nepoštivanja dogovora i dodjeljivanja neadekvatnog prostora za rad. Dok na početku svi navode navedene probleme kao primarne, kroz razgovor postaje jasnije kako je ono što ih najviše muči ogorčenost sustavom socijalne skrbi koji je inertan i pasivan. Većina je razočarana malom količinom truda koji vide oko sebe te smatra da je nužno što prije mijenjati čitavu strukturu i zakone. Strukturiranje radionice isto je jedan od zahtjevnijih zadataka. Budući da djeca smještena u domove predstavljaju specifičnu grupu javljaju se poteškoće s provedbom uobičajenog plana i programa radi otežanog slijeđenja pravila i poštivanja osnovne strukture grupnog rada.

Arambašić (1996) nam pokazuje da su pomagačka zanimanja zbog visoke emocionalne uključenosti pod visokim stresom i potencijalnom posrednom traumatizacijom na poslu što potvrđuju rezultati istraživanja. Emocionalno zahtjevne situacije koje se svode na rješavanje neočekivanih i ponekad ekstremnih ponašanja na radionici, do prepričavanja traumatizirajućih doživljaja, ostavljaju veliki utisak na volontere. Dio sudionika koji pripadaju udrugama ističu superviziju kao najbolji oblik podrške u borbi s takvim situacijama, dok je zabrinjavajuće saznanje da samostalni volonteri nemaju nikakav oblik stručne pomoći i podrške, kao ni nadzora.

Reakcije voditelja

Reakcije sudionika promatrali smo na emocionalnom, kognitivnom i ponašajnom planu. Emocionalne reakcije uključuju ekstremne osjećaje koji se najčešće javljaju istodobno – sreću zbog mogućnosti pružanja pomoći djeci te frustraciju, što zbog činjenice da su ta djeca uopće napuštena, a što zbog bespomoćnosti pred sustavom socijalne skrbi. Iako prevladavaju ugodne emocije zadovoljstva i opuštanja kroz rad s djecom, dio o kojem su nevoljko pričali bile su neugodne emocije nemoći, tuge i ljutnje koje im se javljaju u

manjoj mjeri. Prvotno izbjegavanje spominjanja neugodnih emocija možemo objasniti željom za davanjem socijalno poželjnih odgovora i prikazivanjem u što pozitivnijem svjetlu te neugodom koja proizlazi iz dijeljenja emocija koje se u društvu smatraju nepoželjnim, pogotovo ako su vezane uz rad s djecom. Ipak, jasno je da su ugodne emocije najistaknutije jer voditeljima daju dodatnu motivaciju i želju za nastavkom rada. Nekim sudionicima javlja se i osjećaj prevelike odgovornosti vezan uz samu djecu i postavljanje granica u odnosu.

Kognitivni dio vezan je uz preispitivanje vlastitih profesionalnih vještina i kompetentnosti te uz promišljanja o djeci. Uz djecu se veže analiziranje svake radionice, razmišljanje o neizvjesnosti njihove budućnosti te preispitivanje smislenosti čitavog programa. Neki voditelji navode češća razmišljanja o učinkovitosti čitavog sustava, a preokupiranost tim temama objašnjavaju manjkom osjećaja kontrole zato što je to dio situacije na koji oni mogu najmanje utjecati. Svi navode da im detaljna priprema i kasnija analiza susreta pomažu u osjećaju sigurnosti. Na taj način povećavaju vlastiti osjećaj kompetentnosti i smanjuju anksioznost koju im stvaraju nepredvidljive situacije te pokušavaju steći neki oblik kontrole nad ciljevima radionice.

Ponašajne reakcije nisu se pokazale posebno salijentnima sudionicima. Promjene u ponašajnim reakcijama tijekom vremena i stjecanja iskustva u radu s ovom specifičnom skupinom djece najmanje su izražene, ali su i važne. Odnose se u prvom redu na veću sigurnost i opuštenost u radu što direktno utječe na smanjivanje distance s djecom i ostvarivanje više fizičkog kontakta.

Načini suočavanja sa zahtjevima rada u domu

Kod svih sudionika vidljivo je dominantno korištenje strategije usmjerene na emocije što možemo objasniti naizgled bezizlaznom situacijom u kojoj se nalaze s obzirom na to da smatraju kako je potrebno unijeti promjene u sam sustav socijalne skrbi što im uzrokuje stres jer je to problem nad kojim oni nemaju dovoljan osjećaj kontrole.

Sudionici iz udruga se sa zahtjevima koje pred njih stavlja rad u domu za nezbrinutu djecu najbolje suočavaju i nose kroz prorađivanje određenih tema na superviziji. Samostalni pojedinci volonteri ne iskazuju toliku potrebu za prorađivanjem događaja s radionica, najčešće ističu da pričaju s prijateljima. Manjak uvida u osobno stanje i svojevrsno „praćenje“ vlastitih reakcija može objasniti zašto ne osjećaju potrebu za stručnom

podrškom. Jednako tako, moguće je da zbog nedostatka znanja o superviziji i njezinim povoljnim rezultatima nisu svjesni da bi im takav oblik pomoći koristio u suočavanju s radom u domu.

Razlike između voditelja

Razlike između sudionika najvidljivije su kada ih uspoređujemo prema duljini iskustva u grupnom radu te stručnom usmjeranju. Veća količina iskustva utječe na jasnija promišljanja koja više nisu u tolikoj mjeri vezana uz vanjske uvjete već se usmjeravaju na samoevaluaciju i promatranje vlastitih reakcija na dubljoj razini. S vremenom se kroz usvajanje novih znanja smanjuje i početni osjećaj nekompetentnosti te i na taj način voditelji uče prilagođavati svoja očekivanja. Načini suočavanja mnogo su efikasniji te sve manje uključuju određen obrambeni mehanizam disocijacije od emocionalno zahtjevnih situacija kojima su izloženi. Ukoliko promatramo sudionike prema fakultetskom obrazovanju, primjećujemo razlike između psihologa i drugih usmjerenja. Kod studenata psihologije i diplomiranih psihologa uočavamo jasniji uvid u vlastite emocije, kognicije i ponašanje kroz direktan kontakt sa samim sobom.

Neispunjene potrebe voditelja

Kako je i izazov samog rada u domu velik, tako su i potrebe volontera velike: veća količina stručne pomoći, više praktičnih vještina i znanja, dodatne edukacije od stručnjaka u području i ono najvažnije, bolja komunikacija s osobljem doma.

Grupni rad u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi iznimno je snažno i važno iskustvo u životu sudionika istraživanja. Iako su zaključci istraživanja pomalo zabrinjavajući, možemo se osloniti na činjenicu kako ipak postoje mladi ljudi koji su spremni uložiti svoje vrijeme, znanja i vještine kako bi pokušali pružiti podršku i osjećaj pripadanja djeci smještenoj u domove. Potrebe te djece su velike te je za njihovo ispunjenje nužna uspješnija suradnja zaposlenika doma i vanjskih suradnika. Kako volonteri iz udruga izvještavaju da je supervizija alat koji im najviše pomaže, zabrinjavajuća je činjenica da su samostalni volonteri koji su odlučili svoje slobodno vrijeme posvetiti pomaganju nezbrinutoj djeci i sami nezbrinuti od strane sustava te prepušteni sami sebi.

Ipak, kao što i sami sudionici ističu, nekad je i jedan adekvatan odnos dovoljan za promjenu. A to je i Bowlby zaključio još 1969., u godini – potrebna je tek jedna topla i odana figura za razvoj sigurne privrženosti.

Praktične implikacije

Kvalitativna metodologija korištena u ovom istraživanju omogućila nam je dubinski uvid u doživljaje voditelja grupnog rada u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i otvorila mnoga pitanja za istraživanja u budućnosti. Kao što je već naglašeno u ovom radu, djeca smještena u domove specifična su i osjetljiva skupina kojoj je potrebno mnogo pomoći. No ipak, ta bi pomoć trebala biti adekvatno organizirana, osmišljena i uz obaveznu stručnu potporu i pomoć. Rezultati pokazuju kako situacija nije uvijek tako poželjna što je nužno potrebno mijenjati. Prostor koji otvara ovo istraživanje je velik: izrada upitnika za mjerenje psihološke dobrobiti voditelja grupnog rada u domovima i razrada sustava evaluacije programa. Zanimljivo bi bilo detaljnije istražiti odnos sa zaposlenicima doma te osmisлити programe koji će kvalitetnije ujediniti ljude različitih struka u programu pomoći djeci. Interesantan uvid dobili bismo istraživanjem načina na koje voditeljski i suvoditeljski stilovi utječu na grupnu dinamiku. Ovim istraživanjem istaknula se velika važnost supervizije te bi trebalo nastaviti proučavati utjecaj koji stručna podrška (ili njezin nedostatak) ima na djelatnike domova općenito. Sve to može biti početak promjena politike i principa funkcioniranja sustava socijalne skrbi.

Metodološka ograničenja

Metodološka ograničenja istraživanja proizlaze najviše iz ograničenja korištene metode. Prilikom intervjua, unatoč nastojanjima samog istraživača da bude što objektivniji i ne utječe na sudionika, ipak postoji mogućnost utjecaja na rezultate. Sudionici zbog prisutnosti intervjuera mogu socijalno poželjno odgovarati na pitanja, pogotovo ako uzmemo u obzir osjetljivost teme. Jednako tako, intervjuer može svojim paraverbalnim i neverbalnim znakovima utjecati na sudionika, nehotice pokazujući slaganje s odgovorom. Budući da je uzorak bio prigodan i pažljivo selekcioniran nije moguće generalizirati ove rezultate na sve voditelje, no dobar su reprezentant voditelja grupnog rada u domovima za djecu bez roditeljske skrbi. Također, mogu poslužiti kao dobra početna točka za buduća istraživanja.

Zaključak

Voditelji su intrinzično motivirani, a najistaknutiji su motiv vrijednosti i motiv razumijevanja. Iako se susreću s nizom teškoća prilikom svojeg rada (organizacijski problemi, održavanje jasne strukture grupe, emocionalno zahtjevne situacije i nedovoljno znanja) ipak navode visoku razinu unutarnjeg zadovoljstva koju im donosi vođenje radionica.

Posljedice rada u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi najbolje se mogu opažati na promjeni osjećaja i razmišljanja tijekom godina rada. Emotivni sklop je najsloženiji jer uključuje istodobno javljanje ugodnih i neugodnih osjećaja od kojih ipak prevladavaju oni ugodni poput sreće. Razmišljanja se dijele na dva dijela te su vezana uz promišljanja o sebi i djeci. Najmanje su izražene ponašajne promjene koje se očituju u većoj sigurnosti i opuštenosti prilikom rada.

Suočavanje je u većoj mjeri usmjereno na nošenje s emocijama, a kao faktor koji im najviše olakšava rad u domu sudionici koji pripadaju udrugama navode superviziju, dok samostalni pojedinci nemaju kontroliran oblik stručne podrške.

Pokazalo se da su neispunjene potrebe volontera uspješnija komunikacija s domovima, više stručne podrške, znanja, vještina i edukacija od strane stručnjaka u području grupnog rada s djecom smještenom u domove.

Literatura

- Ajduković, D. (1996c). Samopomoć i pomoć u pomagačkoj organizaciji. U M. Ajduković i D. Ajduković, *Pomoć i samopomoć u skrbi za mentalno zdravlje pomagača* (str. 53-62). Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
- Ajduković, M. (1996b). Profesionalna pomoć pomagačima. U M. Ajduković i D. Ajduković, *Pomoć i samopomoć u skrbi za mentalno zdravlje pomagača* (str. 77-100). Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
- Ajduković, M. (1996a). Sindrom sagorijevanja na poslu. U M. Ajduković i D. Ajduković, *Pomoć i samopomoć u skrbi za mentalno zdravlje pomagača* (str. 21-28). Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
- Ajduković, M. (1997). *Grupni pristup u psihosocijalnom radu*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
- Ajduković, M. (2004). Pristupi zbrinjavanju djece bez odgovarajuće skrbi u Europi. *Revija za socijalnu politiku*, 11(3-4), 299-320.
- Ajduković, M. i Sladović-Franz, B. (2004). Samoprocjene ponašanja mladih u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima u Republici Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 13(6), 1031-1054.
- Ajduković, M., Sladović-Franz, B. i Kregar, K. (2005). Razlozi izdvajanja i obilježja života u primarnoj obitelji djece u javnoj skrbi. *Dijete i društvo*, 7(2), 328-354.
- Arambašić, L. (1996). Stres i trauma. U M. Ajduković i D. Ajduković, *Pomoć i samopomoć u skrbi za mentalno zdravlje pomagača* (str. 11-20). Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
- Beck, R. (2003). *Motivacija: teorija i načela*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Berk, L. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R. D., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J. i Miene, P. (1998). Understanding and Assesing the Motivations of Volunteers: A Functional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(1), 1516-1530.
- Eagly, A. H. i Crowley, M. (1986). Gender and Helping Behavior: A Meta-Analytic Review of the Social Psychological Literature. *Psychological Bulletin*, 100, 283-308.
- Gudbrandsson, B. (2004). *Children in Institutions: Prevention and Alternative Care. Final Report*. Strasbourg: Council of Europe.

- Juzbašić, M. (2014). *Osobine ličnosti i motivi za volontiranje*. Zagreb: Filozofski fakultet. Odsjek za psihologiju.
- Rambašić, L., Vizek-Vidović, V. i Anić, N. (1992). Dječje reakcije na stresne situacije i traumatske događaje. U Ž. Miharija i A. L. Kolbah (Ur.), *Pomozimo djeci stradaloj u ratu*. Zagreb: Ministarstvo prosvjete, kulture i športa.
- Reeve, J. (2010). *Razumijevanje motivacije i emocija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Sinclair, I., Wilson, K. i Gibbs, I. (2005). *Foster Placements: Why They Succeed and Why They Fail*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Sladović-Franz, B. (2003). *Psihosocijalni razvoj djece u dječjim domovima*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Sladović-Franz, B. (2004). Mišljenje stručnjaka o izdvajanju djece iz obitelji: Rezultati intervjua. *Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada*, 11(1), 115-130.
- Snyder, M. i Omoto, A. M. (2009). Who Gets Involved and Why? The Psychology of Volunteerism. U Liu E. S., Holosko, M. J. i Lo, T. W. (Ur.) *Youth empowerment and volunteerism: principles, policies and practices*, 3-26.
- Žganec, N. i Kujundžić, M. (2003). Djeca i institucionalizirana skrb. *Dijete i društvo*, 5(2-3), 189-205.
- Žic-Grgat, B. i Jelavić, M. (2005). Institucionalna skrb o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi i perspektive razvoja skrbi o djeci izvan obitelji. *Dijete i društvo*, 7(2), 297-327.
- Žižak, A. (2009). Grupni tretmani djece i mladih u riziku: stari i novi izazovi. U A. Žižak (Ur.), *Izazovi grupnog rada s djecom, mladima i odraslima u riziku* (str. 15-46). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijska biblioteka. Sveučilište u Zagrebu.
- Žižak, A., & Koller-Trbović, N. (1999). *Odgoj i tretman u institucijama socijalne skrbi. Deskriptivna studija*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijska biblioteka. Sveučilište u Zagrebu.

Dodatak 1

Vodič za polustrukturirani intervju

Provodimo istraživanje čiji je cilj ispitati iskustva, reakcije i potrebe voditelja grupnog rada u zagrebačkim domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi.

Sve o čemu ćemo danas razgovarati anonimno je i povjerljivo te će prikupljeni podaci biti iskorišteni isključivo u istraživačke svrhe. Molim Vas da odgovarate što iskrenije možete na postavljena pitanja. U bilo kojem trenutku možete odbiti odgovoriti na pitanje ili u potpunosti odustati od istraživanja.

Kako mi je iznimno važno da sve informacije budu točno zabilježene i zapamćene, molim Vas za dopuštenje da snimam razgovor.

Od Vas ću tražiti demografske podatke, no u istraživanju se nigdje neće spominjati Vaše ime i prezime. Povjerljivost podataka je zajamčena, pristup njima imaju samo istraživači.

Sociodemografska pitanja

1. Dob:
2. Spol:
3. Fakultet, smjer ili radno mjesto:
4. Godina studiranja:
5. Najviši završen stupanj obrazovanja:
 - a. NSS
 - b. SSS
 - c. VŠS
 - d. VSS
 - e. poslijediplomski studij/doktorat

Sada ću Vas/te pitati općenito o dosadašnjem volonterskom iskustvu u raznim grupama ili s pojedincima.

Iskustvo u grupnom radu:

1.) Imate li prijašnje iskustvo u grupnom radu? (s bilo kojom dobnom skupinom)

- Gdje?
- Kada?
- Koliko dugo?
- Koji program?

2.) Imate li prijašnje iskustvo u grupnom radu s djecom i mladima?

- Gdje?
- Kada?
- Koliko dugo?
- Koji program?

3.) Imate li prijašnje iskustvo vođenja grupa s djecom iz domova za nezbrinutu djecu, nevezano uz iskustvo na sadašnjem programu?

- Gdje?
- Kada?
- Koliko dugo?
- Koji program?

Sada ću Vas/te pitati o trenutnoj situaciji, odnosno o tvom volontiranju s djecom koja su smještena u domu. Krenut ćemo od činjenica kako bih dobila jasniji uvid u to što radite, a onda ću prijeći na detaljnija pitanja o Vašem iskustvu u radu.

Trenutni rad - činjenice:

4.) Koja Vam prva asocijacija pada na pamet kad pomislite na svoj rad u domu?

5.) Opišite mi ukratko svoje trenutno volontiranje.

- U kojem ste domu?
- Koliko dugo traje Vaše volontiranje?
- Kako ste došli na ovu poziciju?

6.) Kakav program provodite s djecom?

- Od čega se sastoji program (aktivnosti)?
- Koji je cilj tog programa?
- Tko ga je napisao?

- Koliko susreta obuhvaća program?
 - Na kojem ste trenutno susretu?
- 7.) S kojom skupinom djece radite?
- Koliko je djece u grupi?
 - Koje su osobitosti grupe? (jesu li adhdovci, PUPovci,...)
 - Na koji su način djeca izabrana u grupu?
- 8.) Koliko često se program provodi?
- 9.) Koliko traje jedan susret?
- 10.) Kako izgleda uobičajena priprema Vašeg susreta?
- 11.) Imate li suvoditelja?
- Ako ne, je li netko s Vama prilikom izvođenja programa?
 - Ako da, kakva je suradnja sa suvoditeljem/ima?
 - Koje su prednosti, a koji nedostaci rada u timu?
 - Što Vam je važno kod suvoditelja?
- 12.) Kako biste opisali suradnju sa zaposlenicima doma (odgajatelji, ravnatelji, socijalni radnici, psiholozi,...)?

Sada ćemo prijeći na pitanja gdje me zanima Vaše iskustvo, odnosno Vaše mišljenje i molim Vas da budete iskreni.

- 13.) Smatrate li da se rad s djecom koja su smještena u domu razlikuje od rada s djecom koja nisu izdvojena iz svoje obitelji?
- Ako da – na koje načine?
 - Ako ste imali prijašnje iskustvo rada s djecom koja nisu izdvojena iz obitelji, usporedite.
- 14.) Koji su sve izazovi rada s djecom u domu?
- 15.) Postoje li neke situacije koje biste izdvojili kao posebno teške?
- 16.) Koja su sve znanja i vještine potrebne za rad s djecom u domu? Kakva treba biti ta osoba?
- 17.) Osjećate li zadovoljstvo prilikom rada u domu?

U daljnjem razgovoru dotaknut ćemo se i poteškoća i prednosti koje donosi rad s djecom u domovima.

- 18.) S kojim se organizacijskim poteškoćama susrećete?
- 19.) Koje su prednosti ovakvog oblika rada? Za djecu i za Vas?
- 20.) Koji su nedostaci ovakvog oblika rada? Za djecu i za Vas?
- 21.) Kada biste se sada sveukupno osvrnuli na svoj rad u domu, što biste rekli?
- 22.) Koji trenutak Vam je najviše ostao u pamćenju?

Motivacija:

- 23.) Koja su bila Vaša početna očekivanja od rada u domu? Kako su se promijenila s vremenom?
- 24.) Što Vas motivira na bavljenje psihosocijalnim radom?
- 25.) Što Vas motivira na rad s djecom?
- 26.) Što Vas motivira na rad u domu?

Sljedeća pitanja će ući malo dublje u Vaše osobno iskustvo u radu s djecom u domu – koje misli, osjećaji i ponašanja Vam se javljaju, a da su izazvani upravo volontiranjem u domu.

Emocije:

- 27.) Izdvojite dominantan osjećaj koji vežete uz rad u domu.
- 28.) Kako se osjećate prije samog susreta?
- 29.) Kako se osjećate prilikom samog rada?
- 30.) Kako se osjećate kada susret završi?
- 31.) Primjećujete li promjenu osjećaja koji Vam se javljaju tijekom vremena?
 - Kako ste se osjećali na početku svojeg rada?
 - Kako se osjećate sada?
- 32.) Postoje li osjećaji koji Vam se intenzivno javljaju?
 - Prema kome su usmjereni ti osjećaji?

Kognicije:

- 33.) Koja razmišljanja Vam se javljaju?
- Postoje li promjene u tim razmišljanjima?
 - Postoji li nešto o čemu razmišljate više nego prije?
 - Postoje li razmišljanja koja Vas preokupiraju?
 - Jeste li primijetili utjecaj Vašeg rada na Vaš svakodnevni život? Kakav?

Ponašajno:

- 34.) Jeste li primijetili promjene u svojem ponašanju tijekom vremena?
- Kakve su to promjene?
 - Primjećujete li da nešto radite češće ili rjeđe nego prije?
 - Jeste li primijetili promjenu u grupnom radu s drugom djecom?

Spomenuli ste brojne specifičnosti rada s djecom u domu. Sada ću se usmjeriti na načina na koje se vi nosite s tim izazovima.

Nošenje:

- 35.) Na koji se način nosite s radom u domu?
- Što Vam olakšava?
 - Što Vam otežava?
 - S kim pričate?
 - Što radite?
 - Imate li superviziju? Što Vam iz nje koristi? Ako ne, smatrate li da Vam je potrebna?
- 36.) Što Vam nedostaje u Vašem radu?
- 37.) Što bi Vam pomoglo? Što bi Vam dodatno olakšalo rad s djecom u domu? Što bi Vas još više motiviralo?

Provjeriti ako nije ranije rečeno, što im je najveći problem:

- Sustav

- Ustanova/dom: administracija, (ne)organiziranost (ili nedostatak podrške od same ustanove
- sama djeca (specifičnosti skupine),
- osobni faktori; npr. nedovoljna kompetentnost (nedostaju im stručna znanja)...

Kraj:

38.) Želite li dodati nešto što nismo spomenuli, a smatrate da je važno ili je Vama bitno reći?

Zahvala za sudjelovanje!